

Кобзарь В.В.

Черниговский национальный технологический университет

ВЛИЯНИЕ УСЛОВИЙ ТРУДА ПЕНИТЕНЦИАРНОЙ СИСТЕМЫ НА ФОРМИРОВАНИЕ СЛУЖЕБНО-ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ И ЛИЧНЫХ СТЕРЕОТИПОВ ПОВЕДЕНИЯ ЕЕ ПЕРСОНАЛА В СЛУЖЕБНОЙ И СОЦИАЛЬНОЙ СРЕДЕ

Аннотация

Статья посвящена проблеме профессиональной деформации персонала пенитенциарной системы. Рассматриваются вопросы влияния данного феномена на поведение двух совершенно разных по своему социальному и правовому статусу и роли категорий лиц – работников данной системы и осужденных. Анализируется ситуация, при которой осуществляется формирование их поведения и реакций в определенных условиях. Предлагаются возможные пути минимизации существующей проблемы. Обосновывается авторское видение ее решения.

Ключевые слова: деформация, профессиональная деформация, пенитенциарная система, пенитенциарное учреждение, персонал пенитенциарной системы, осужденные.

Kobzar V.V.

Chernihiv National Technological University

THE INFLUENCE OF PENITENTIARY SYSTEM WORKING CONDITIONS ON THE FORMATION OF THE SERVICE, PROFESSIONAL AND PERSONAL STEREOTYPES OF ITS STAFF'S BEHAVIOR IN THE SERVICE AND SOCIAL ENVIRONMENT

Summary

The article is devoted to the problem of professional deformation of the staff of the penitentiary system. The questions of the influence of this phenomenon on the behavior of two absolutely different categories of persons: the staff of the penitentiary system and the criminals are examined. The original situation of formation of their behavior and their reaction in certain professional conditions are analyzed. The possible ways of minimizing the existing problem are proposed. The author's vision of its solution is substantiated.

Keywords: deformation, professional deformation, penitentiary system, penitentiary institution, staff of the penitentiary system, prisoners.

УДК 340.12

ДЕРЖАВНА ІДЕОЛОГІЯ: ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ ТА МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ

Лебедева О.В.

Київський коледж легкої промисловості

Стаття присвячена основним елементам та механізму реалізації державної ідеології. Підкреслено, що політична ідеологія являє собою систему ідей, цінностей і уявлень, що виправдує вимоги соціального суб'єкта на владу та її використання з метою реалізації своїх інтересів. Тоді коли державна ідеологія формується водночас з утворенням держави, при цьому основним суб'єктом її формування та носієм є народ.

Ключові слова: ідеологія, держава, політична ідеологія, державна ідеологія, елементи державної ідеології, механізм реалізації державної ідеології.

Постановка проблеми. Існує досить велика кількість визначень ідеології, які відрізняються один від одного. Представлена різноманітність визначень пов'язана з тим, що ідеологія досить складне, багаторівневе і багатофункціональне утворення, яке належить конкретній культурно-історичній епосі. Залежно від ситуації проявляються різні властивості і якості цього явища, розкривається її субстанціональна сутність.

Поняття «ідеологія» і «політична ідеологія» вживаються як взаємозамінні. «Неполітичної» ідеології не може бути в принципі. Кожна ідеологія в тій чи іншій формі містить оцінку існуючого соціально-політичного порядку, виправдовує наявний

або передбачений суспільний устрій і обґрунтовує шляхи досягнення мети суб'єкта за допомогою політичних засобів.

Політична ідеологія являє собою систему ідей, цінностей і уявлень, яка виправдує вимоги соціального суб'єкта на владу та її використання з метою реалізації своїх інтересів. З утворенням держави формується державна ідеологія, водночас основним суб'єктом її формування та її носієм є народ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Означеною проблемою займалися такі видатні вчені, як: В. Бакулов, К. Вольней, Л. Вонсович, Р. Кабаніс, В. Мельник, П. Сорокін, А. Трасі та ін. Таким чином, ґрунтуючись на думках видатних вчених, спробує-

мо проаналізувати державну ідеологію, визначити її елементи та механізм реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вперше ідеологія була розглянута французькими вченими наприкінці XVIII – початку XIX століття (А.Д. де Трасі, П. Кабаніс, К. Вольней). Ідеологія являє собою частину свідомості соціальних суб'єктів, тоді коли політична і державна ідеології є багаторівневими феноменами. Порівняємо політичну і державну ідеології шляхом виділення теоретико-концептуального, програмно-політичного і буденно-актуалізованого рівнів.

Політична ідеологія:

1. Теоретико-концептуальний рівень – утворюють літературні твори (статті, монографії, доповіді, дисертації тощо), в яких, із застосуванням наукового апарату, осмислюються положення певного соціального суб'єкта. Тобто це рівень політичної філософії конкретної соціальної групи, яка виражає її основні ціннісні орієнтації, ідеали та принципи.

2. Програмно-політичний рівень – загальні ідейні принципи і політичні настанови перетворюються в політичні програми, конкретні соціальні вимоги і гасла, зміст яких закріплюється в програмах, маніфестах, резолюціях, зверненнях, постановках тощо. В них акцентуються ті чи інші проблеми суспільного життя, найбільш докладно окреслюються інтереси громадян, вказуються шляхи їх реалізації. На цьому рівні простежується пошук шляхів вирішення конкретних завдань соціально-політичного життя.

3. Буденно-актуалізований рівень – виступає в якості психологічних феноменів індивідуальної і групової свідомості, а також проявляє себе у вигляді усних суджень щодо тих чи інших явищ суспільного життя і в різних формах політичної активності (чи пасивності) її носіїв. Соціально-політичні явища оцінюються через співставлення подій і діючих осіб з фольклорними або добре відомими літературними сценами і персонажами [4, с. 315-318].

Державна ідеологія:

1. Теоретико-концептуальний рівень – утворюють літературні твори (підручники, трактати, монографії, дисертації, статті, доповіді, написані з використанням формально-наукового апарату), що претендують на науковість і містять концептуальний, системний аналіз різних сторін життєдіяльності певного суспільства.

2. Програмно-політичний рівень – складають державні документи (конституція, нормативно-правові акти, державні програми, концепції, доктрини тощо), в яких закріплюються основні принципи, цінності, ідеали народу; основні напрями і завдання внутрішньої та зовнішньої політики держави; чіткі і конкретні приписи охороняються і забезпечуються силою держави.

3. Буденно-актуалізований рівень – утворюється за допомогою засобів людської діяльності, в яких пропагується зміст державної ідеології – політична символіка, популярні книги, статті, лекції, інтерв'ю, твори національної кіно- і телепродукції, художня література найрізноманітніших жанрів, інші твори мистецтва, концертні програми, шкільні уроки, вузівські лекції тощо [3, с. 154-163].

Зупинимо свою увагу на основних елементах державної ідеології. Існує така специфіка політичної ідеології, як гранично жорстка функціональна залежність складової її змісту системи ідей, цінностей і уявлень від політичних інтересів носія даної ідеології. Політичні інтереси являють собою соціальні блага, доступ до яких може бути забезпечений внаслідок рішень органів державної влади.

Зовнішніми формами вираження державної ідеології виступають як одиничні ідеї, цінності, цілі та уявлення, норми і настанови, так і соціально-політичні учення, теорії, концепції і доктрини. Таким чином, кожна окремо взята ідея і будь-яку соціально-політичну доктрину можна розглядати як елементи державної ідеології. Державна ідеологія завжди є більш організованою сукупністю ідей порівняно з приватними ідеологіями. Характеристика державної ідеології передбачає з'ясування можливих підходів до систематизації її змісту.

Загальноприйнятим підходом до систематизації всієї сукупності ідей, цінностей і уявлень, складових ідеології тієї чи іншої держави, є їх групування за основними сферами життєдіяльності суспільства. Складовими елементами державної ідеології можна назвати наступні: ідеї, цінності, норми і уявлення культурно-історичного, політичного, економічного та соціогуманітарного характеру [6, с. 25]. Спробуємо охарактеризувати названі складові державної ідеології.

Культурно-історична складова державної ідеології включає в себе сукупність ідей і уявлень щодо походження і формування певного народу, розвитку його свідомості та становлення в якості самобутньої етнічної спільноти. Вагоме значення належить традиційним, виробленим протягом усієї історії розвитку певного народу, соціокультурним ідеалам і цінностям. Саме вони складають та передають з покоління в покоління духовно-культурні основи буття нації. Також до культурно-історичної складової належать уявлення про місце і роль народу в світовому історичному процесі, становлення його етнічних особливостей.

Політичну складову державної ідеології утворює, насамперед, комплекс ідей і уявлень певного народу щодо умов становлення та особливостей інститутів своєї держави, ступеня їх відповідності сучасним потребам і інтересам нації, а також щодо напрямів і шляхів їх подальшого розвитку. Зазначена складова також охоплює уявлення про характер соціально-політичного ладу в державі, цілях і шляхах її модернізації, місця і ролі різних соціальних сил, політичних партій і рухів та інших громадських організацій. Вона охоплює і зовнішньополітичну життєдіяльність народу, а також ідеї, що стосуються місця і ролі народу в світовому політичному процесі.

Економічна складова державної ідеології включає в себе уявлення про особливості організації економічного життя країни, ставлення народу до різних форм власності, розуміння місця і ролі держави в економічних процесах, уявлення про справедливість у сфері розподілу національних багатств, балансу інтересів різних соціальних класів, груп і прошарків. Зазначена складова також містить ідеї, що розкривають розуміння народом місця і ролі національної економіки в світовому просторі.

Соціогуманітарну складову державної ідеології утворює комплекс реалізованих державою ідей, що стосуються взаємовідносин суспільства і людини. Особливе значення надається підходу до людини як до найвищої соціальної цінності суспільства і держави, до відповідальності держави за створення умов для вільного і гідного розвитку особистості та до відповідальності громадян за виконання обов'язків, покладених на них суспільством. Зазначена складова включає пріоритети політики держави в сфері реалізації прав і свобод людини, в сфері науки, культури та освіти, підходи до регулювання сімейних відносин [2, с. 352].

Завдяки тому, що ідеологія виступає феноменом свідомості соціальних суб'єктів, вона схильна до

загальних процесів, що відбуваються в сфері мислення: вона виникає, розвивається, оновлюється і поширюється завдяки зусиллям конкретних людей. Тому ідеологія припускає цілеспрямовану діяльність по її створенню, відтворенню, оновленню і поширенню.

В сучасному суспільстві створенням політичних ідей та донесення їх до свідомості людей зайняті не тільки окремі люди, яких традиційно називають ідеологами, а й створені для цієї мети організації та установи. Зазначені положення в повній мірі можна віднести і до функціонування державної ідеології. Таким чином, коли держава свідомо здійснює свою ідеологічну функцію, розробляє, розвиває і поширює різними способами певну систему ідей, цінностей і цілей, спрямованих на інтеграцію та розвиток суспільства, можна з упевненістю говорити про наявність та функціонування державної ідеології. Відсутність або істотне послаблення уваги держави до ідеологічних аспектів життєдіяльності суспільства здатне призвести до ерозії загальнозначущих цінностей або до їх витіснення ідеями і уявленнями, що відповідають інтересам досить вузьких груп населення. Тобто це призведе до послаблення або навіть розпаду самої держави [7, с. 5-12].

Щодо механізму реалізації державної ідеології хочемо зазначити наступне. Механізм реалізації державної ідеології становить сукупність осіб, інститутів, організацій та установ, покликаних займатися формуванням державної ідеології, її систематизацією, нормативно-правовим закріпленням, відтворенням і поширенням серед членів політичного суспільства, а також матеріальних засобів її вираження. До таких засобів можна віднести тексти конституції і законів держави, політичні маніфести, програми і доктрини загальнонаціональної значущості, символи держави (герб, прапор, гімн), державні свята, історичні пам'ятники, монументально-архітектурні споруди та меморіальні комплекси, грошові знаки, твори літератури тощо.

Досвід ХХ століття надав нам змогу виділити два можливі варіанти механізму реалізації державної ідеології: централізований державний ідеологічний апарат і ідеологічний механізм держави без зовнішніх ознак централізованості.

Перший варіант механізму державної ідеології був реалізований в Радянському Союзі та ряді інших, не західних країн. Тут ідеологічний апарат створювався рішеннями вищих органів влади, тобто він фактично становив частину системи органів державної влади і управління, хоча формально і не мав владних повноважень.

Другий варіант – механізм державної ідеології в західних країнах складався, як правило, без спеціальних рішень влади і не відокремлювався у вигляді централізованої системи осіб та установ, діяльність яких була б підконтрольна єдиному центру. Він формувався як складова функція певних установ держави та інститутів громадянського суспільства. До таких інститутів, які втілювали державну ідеологію, можна віднести: релігійні (система різних церков), освітні (система державних та приватних шкіл), комунікаційні (преса, радіо, телебачення), культурні (література, мистецтво, спорт) тощо [1].

Кожний з перерахованих варіантів механізму реалізації державної ідеології діє в рамках політичного суспільства, об'єктивно є провідником ідей, що втілюють не тільки приватні інтереси, а й інтереси всього суспільства. Водночас, пануючі політичні сили на всіх етапах суспільного розвитку прагнуть використовувати дані інститути в якості інструментів втілення в життя власної ідеології.

Таким чином, в нових незалежних державах, механізм державної ідеології повинен формуватися з урахуванням як першого, так і другого досвіду; державну ідеологію необхідно створювати навмисно, але без елементів примусу.

Практично у всіх сучасних демократичних країнах найважливішими складовими елементами механізму реалізації державної ідеології є [5]:

- вибори, референдуми та інші форми вираження інтересів і волевиявлення громадян;
- вищі посадові особи держави, як офіційні представники загальнонаціональних інтересів і розробники стратегічних цілей та завдань розвитку суспільства;
- інститути та орган державної влади і управління – парламент, уряд, суди та інші правоохоронні органи, структури місцевого управління та самоврядування, покликані виявляти існуючі в суспільстві інтереси, забезпечувати нормативно-правове закріплення і приведення в дію суспільно значущих ідей, цінностей, принципів і цілей;
- конституція, закони та інші нормативно-правові акти, як форми юридичного закріплення ідей, цінностей принципів і уявлень, покладених в основу організації та діяльності даного суспільства і держави;
- маніфести, декларації, програми, концепції, доктрини тощо, в яких закріплюються ті чи інші положення ідеології даної держави;
- спеціалізовані науково-дослідні установи, найважливішою функцією яких є забезпечення теоретико-концептуального оформлення ідеології держави і доведення її змісту до свідомості громадян;
- установи національної системи освіти і культури, покликані брати участь в поширенні змісту державної ідеології, передачі суспільству соціокультурних ідеалів і цінностей та формування у них громадянської свідомості;
- засоби масової інформації, які покликані відбивати існуючі в суспільстві інтереси, пропагувати ідеали і цінності народу та сприяти консолідації нації;
- матеріальні об'єкти та нематеріальні прояви людської творчості – твори літератури, різні види мистецтва, архітектури, пам'ятники національним діячам, монументальні споруди та меморіальні комплекси, державні символи, грошові та пам'ятні знаки, музеї тощо, зміст яких відображає історію, ідеали, цінності, цілі, інтереси певного народу.

Отже, створення ефективного ідеологічного механізму держави в усі часи поряд з розробкою самої ідеології є найважливішим завданням політичного суспільства.

Налагодження процесу ідеологічної роботи вказує на те, що проведена робота потребує наполегливості, послідовності, творчості. Однак необхідно враховувати співвідношення державної ідеології та ідеології структур громадянського суспільства.

В умовах ідейно-політичного плюралізму громадянського суспільства право на власну ідеологію мають різні організації, партії, громадські об'єднання, але зауважимо, що народ, нація, держава також мають ідеологію, яка поєднує все суспільство.

Прихильники громадянського суспільства схильні відмовляти державній ідеології в праві на існування, оскільки вони вважають, що там де різноманітність, плюралізм думок та підходів, так і встановлюється «істинно рівна наукова ідеологія, настає кінець демократичним початкам». Інші видатні вчені вважають, що ідеологія партій, громадських організацій не може встановлюватися в якості обов'язкової ідеології для громадян. Ще одна група вчених взагалі пропонують відмовитися від поняття «державна ідеологія», оскільки вона може

ототожнюватися кожний раз з новим президентом, урядом. Держава та її ідеологія покликані інтегрувати інтереси всього багатогранного суспільства та не суперечити громадянському суспільству і його прерогативам. Отже, вельми важливо щоб державна ідеологія ґрунтувалася на духовності, традиціях, інтересів народу, а не на примарних ідеалах.

Розвиток державної ідеології – це успішний розвиток держави, гарантія консолідації суспіль-

ства, збереження національної єдності, національної ідентичності та свідомості, розуміння місця країни в соціальному, економічному і політичному світовому просторі.

Таким чином, з вищевикладеного можемо зазначити наступне, що державна ідеологія – це сукупність ідей, поглядів та уявлень про шляхи розвитку суспільства і держави; це стратегія розвитку держави.

Список літератури:

1. Государственная идеология как социально-политический феномен. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://studopedia.net/2_29744_tema--gosudarstvennaya-ideologiya-kak-sotsialno-politicheskiy-fenomen.html
2. Коротченко Е. П. Идеологические аппараты государства / Е. П. Коротченко // Социология: энциклопедия / [сост. А. А. Грицанов, В. Л. Абушенко, Г. М. Евелькин, Г. Н. Соколова, О. В. Терещенко]. – Мн.: Книжный дом, 2003. – С. 352.
3. Мельник В. А. Основы идеологии белорусского государства: [учеб. пособ.] / В. А. Мельник. – Минск: Высшая школа, 2009. – 416 с.
4. Мельник В. А. Политология: [учебник] / В. А. Мельник. – [6-е изд., испр.]. – Минск: Высшая школа, 2008. – 543 с.
5. Шеляпин Н. В. Российская государственная идеология (социологический аспект): автореф. ... к. соц. н.: 22.00.05 / Н. В. Шеляпин. – СПб, 1999. – 18 с.
6. Яковлев А. И. Государственная идеология / А. И. Яковлев. – Калуга: ГУП «Облиздат», 2001. – 315 с.
7. Якунин В. И. Государственная идеология и национальная идея: конституционно-ценностный подход / В. И. Якунин // Государство и право. – 2007. – № 5. – С. 5-12.

Лебедева Е.В.

Киевский колледж легкой промышленности

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ИДЕОЛОГИЯ: ОСНОВНЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ И МЕХАНИЗМ РЕАЛИЗАЦИИ

Аннотация

Статья посвящена основным элементам и механизма реализации государственной идеологии. Подчеркнуто, что политическая идеология представляет собой систему идей, ценностей и представлений, которые оправдывают требования социального субъекта на власть и ее использование для реализации своих интересов. Тогда как государственная идеология формируется одновременно с образованием государства, при этом главным субъектом ее формирования и носителем является народ.

Ключевые слова: идеология, государство, политическая идеология, государственная идеология, элементы государственной идеологии, механизм реализации государственной идеологии.

Lebedieva O.V.

Kyiv College of Light Industry

STATE IDEOLOGY: THE KEY ELEMENTS AND IMPLEMENTATION MECHANISM

Summary

Article is devoted to the basic elements and mechanism of the state ideology. It is stressed that political ideology is a system of ideas, values and beliefs that justify the social subject's claims to power and its use for the realization of its interests. At the same time, the state ideology is formed simultaneously with the formation of the state, while the main subject of its formation and the carrier is the people.

Keywords: ideology, state, political ideology, state ideology, elements of state ideology, mechanism of realization of the state ideology.